

SHUKUR XOLMIRZAYEVNING “UH” ASARIDA INSON RUHIYATI VA HAYOTIY HAQIQAT TALQINI

Bo‘ronova Maftuna Shaymardon qizi

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada o‘zbek adabiyotining taniqli namoyandalaridan biri bo‘lgan Shukur Xolmirzayevning “Uh” hikoyasi badiiy va mazmuniy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda inson ruhiyatining murakkab holatlari, hayotiy qiyinchiliklar, jamiyatdagi muammolar hamda shaxsning ichki kechinmalari real voqealar orqali tasvirlanganligi yoritiladi. Hikoya qahramonlarining ruhiy holati, ularning hayotga bo‘lgan munosabati, ichki iztirob va umidlari badiiy vositalar yordamida ifodalangan. Maqolada asardagi obrazlar tizimi, muallifning realizmga asoslangan uslubi hamda hikoyaning ijtimoiy va ma’naviy ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

KALIT SO‘ZLAR: Shukur Xolmirzayev, “Uh” hikoyasi, o‘zbek adabiyoti, realizm, inson ruhiyati, hayotiy haqiqat, badiiy obraz, ijtimoiy muammo, ma’naviyat.

ANNOTATION: This article analyzes the short story “Uh” by Shukur Xolmirzayev, one of the prominent representatives of Uzbek literature, from artistic and semantic perspectives. The work highlights complex states of human psychology, life difficulties, social problems, and the inner experiences of an individual depicted through real-life situations. The psychological state of the story’s characters, their attitudes toward life, and their inner suffering and hopes are expressed through artistic means. The article also discusses the system of images in the work, the author’s realism-based style, and the social and spiritual significance of the story.

KEYWORDS: Shukur Xolmirzayev, “Uh” story, Uzbek literature, realism, human psychology, life reality, artistic image, social problem, spirituality.

АННОТАЦИЯ: В данной статье проводится художественный и содержательный анализ рассказа «Uh» известного представителя узбекской литературы Shukur Xolmirzayev. В произведении раскрываются сложные состояния человеческой психологии, жизненные трудности, социальные проблемы, а также внутренние переживания личности, показанные через реальные события. Психологическое состояние героев рассказа, их отношение к жизни, внутренние страдания и надежды выражены с помощью художественных средств. В статье также рассматриваются система образов произведения, основанный на реализме стиль автора, а также социальное и духовное значение рассказа.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Шукур Холмирзаев, рассказ «Uh», узбекская литература, реализм, психология человека, жизненная реальность, художественный образ, социальная проблема, духовность.

ÖZET: Bu makalede Özbek edebiyatının tanınmış temsilcilerinden biri olan Shukur Xolmirzayev'in "Uh" adlı hikâyesi sanatsal ve içerik açısından incelenmektedir. Eserde insan psikolojisinin karmaşık durumları, hayatın zorlukları, toplumsal sorunlar ve bireyin iç dünyasındaki duygular gerçek yaşam olayları aracılığıyla tasvir edilmektedir. Hikâyedeki karakterlerin psikolojik durumları, hayata karşı tutumları, içsel acıları ve umutları sanatsal araçlar yardımıyla ifade edilmiştir. Makalede ayrıca eserdeki karakter sistemi, yazarın realizme dayalı anlatım tarzı ve hikâyenin toplumsal ve manevi önemi ele alınmaktadır.

ANAHTAR KELIMELER: Şukur Holmirzayev, "Uh" hikâyesi, Özbek edebiyatı, realizm, insan psikolojisi, yaşam gerçeği, sanatsal karakter, toplumsal sorun, maneviyat.

Kirish

O'zbek nasri taraqqiyotida inson ruhiyatini chuqur va tabiiy tasvirlash an'anasi muhim o'rin tutadi. Ayniqsa XX asrning ikkinchi yarmida adabiyotda insonning ichki dunyosi, uning ruhiy iztiroblari, hayotiy sinovlari va ma'naviy izlanishlarini badiiy tasvirlashga bo'lgan e'tibor yanada kuchaydi. Ana shunday yo'nalishda samarali ijod qilgan adiblardan biri — Shukur Xolmirzayev hisoblanadi. Yozuvchi o'zining hikoya va qissalarida inson hayotining oddiy ko'rinadigan, biroq mazmunan nihoyatda murakkab bo'lgan jihatlarini tasvirlashga alohida e'tibor qaratadi. Uning asarlarida inson qalbidagi kechinmalar, jamiyatdagi ijtimoiy muammolar, insoniy munosabatlarning nozik tomonlari hayotiy voqealar asosida ifodalanadi.

Shukur Xolmirzayev ijodining muhim xususiyati shundaki, u voqelikni sun'iy bezaklarsiz, hayotga yaqin holda tasvirlaydi. Yozuvchi qahramonlarini ideal darajada mukammal qilib ko'rsatmaydi, aksincha, ularni oddiy inson sifatida, o'z quvonchi, dardi, orzusi va iztiroblari bilan birga tasvirlaydi. Shu jihatdan uning asarlarida inson ruhiyati real hayot manzaralari bilan uyg'un holda ochib beriladi. Adib qalamiga mansub ko'plab hikoyalarda insonning hayotiy kurashi, turmush tashvishlari, ijtimoiy muhit bilan bog'liq muammolari tasvirlanib, bu jarayonlarda inson qalbida yuzaga keladigan murakkab ruhiy holatlar badiiy ifodasini topadi.

Yozuvchining "Uh" hikoyasi ham ana shunday ruhiy-psixologik yo'nalishda yaratilgan asarlardan biridir. Hikoya nomining o'ziyoq inson qalbidagi iztirob, charchoq yoki hayotiy og'irliklarni ifodalovchi sodda, ammo nihoyatda ta'sirchan

ohangni anglatadi. Bu ohang ko‘pincha inson hayotidagi qiyin damlarda, uning qalbida yig‘ilib qolgan dard va iztiroblar ifodasi sifatida namoyon bo‘ladi. Shukur Xolmirzayev ana shu oddiy tuyulgan ohang orqali inson qalbining chuqur qatlamlarini ochib berishga harakat qiladi. Hikoyada tasvirlangan voqealar va qahramonlarning ruhiy kechinmalari orqali muallif inson hayotining murakkab va ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatadi. Asarda insonning turmush tashvishlari, hayotiy kurashi, jamiyat bilan munosabatlari hamda ma‘naviy izlanishlari tabiiy badiiy ifoda topgan. Shu jihatdan “Uh” hikoyasi nafaqat badiiy asar sifatida, balki inson ruhiyatini o‘rganishga xizmat qiladigan muhim adabiy manba sifatida ham ahamiyatlidir.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — Shukur Xolmirzayevning “Uh” hikoyasini badiiy va mazmuniy jihatdan tahlil qilish, unda aks etgan inson ruhiyati, hayotiy haqiqat va ijtimoiy muammolarni ilmiy nuqtai nazardan yoritishdan iboratdir. Shu orqali yozuvchining badiiy mahorati, uning realizmga asoslangan tasvir uslubi hamda asarning o‘zbek adabiyotidagi o‘rni haqida muayyan ilmiy xulosalar chiqarish ko‘zda tutiladi.

Asosiy qismi

Shukur Xolmirzayevning “Uh” hikoyasi inson ruhiyatining murakkab kechinmalarini, hayotiy sinovlarni va ijtimoiy sharoitlarni chuqur yoritadi. Hikoyaning markaziy qahramoni — yosh juvon bo‘lib, u oddiy hayotiy muhitda yashaydi, laryokda sigaret sotadi va shaharning turli ko‘chalarida yuradi. Har bir uchrashuv va voqea uning ichki dunyosiga ta’sir qiladi, sog‘inch, alam va umid uyg‘otadi. Hikoyadagi “uh” ohangi uning ruhiy iztiroblari va charchog‘ini ramziy tarzda ifodalaydi, har safar qahramon bu ohangni eshitganda uning ichki kechinmalari o‘quvchi ongida jonlanadi.

Bir kuni yo‘l bo‘yida uchratgan yigit qahramonni mashinaga taklif qiladi va shaharga olib boradi. Bu safar qahramon hayotida yangi bosqichni ochadi: katta shahar, mehmonxonalar, qulay sharoitlar va yangi muhit bilan tanishadi. Mashinada va shahar hayotida u ichki monologlar orqali o‘z kechinmalarini anglaydi: muhabbat, sadoqat, umid va ichki iztiroblar o‘rtasida murakkab ruhiy kurash yuzaga keladi. Yigitning uylanganligi va ikki farzandi borligi qahramonning ichki iztiroblarini kuchaytiradi, chunki u muhabbat va ijtimoiy majburiyatlar o‘rtasida qaror qabul qilishga majbur bo‘ladi.

Qahramonning oilaviy hayoti hikoyada muhim rol o‘ynaydi. Onasi yig‘laydi, akasi ichkilik bilan uy tartibini buzadi, opa-singillari esa unga yordam beradi. Bu voqealar qahramonni ichki kurash va hayotiy qarorlar bilan yuzma-yuz qo‘yadi. Har bir oilaviy voqea uning ruhiy holatini chuqurlashtiradi, qahramonni sog‘inch, iztiroblar va majburiyatlar bilan yuzma-yuz qoldiradi. Klub sahnasida qahramon chiqish qiladi va shu yerda oldin uchratgan yigitni yana ko‘radi. Bu uchrashuv uning ichki

kechinmalarini yangilaydi: sog‘inch, alam, umid va ichki iztiroblar birlashadi. Qahramon ikki xil hayot — erkinlik va oddiy hayot hamda murakkab, hissiyotlar bilan to‘la muhabbat o‘rtasida tanlov qilishi kerakligini anglaydi.

Toshkent safarida qahramon shaharning katta mehmonxonalarida yashash, shinam xonada dam olish va shahar shovqinini boshdan kechiradi. Ammo tashqi qulayliklar uning ichki iztiroblarini kamaytirmaydi; u o‘tmishdagi xotiralar, sog‘inch va murakkab qarorlar bilan yuzma-yuz bo‘ladi. Shu tariqa u hayotiy sinovlar, ichki iztiroblar va ruhiy o‘shish jarayonlarini boshdan kechiradi. Hikoyaning yakunida qahramon oddiy hayotga qaytadi, eski kiyimlarda yo‘l bo‘yida yuradi. U o‘z ichki dunyosini, sog‘inch va umidsizlikni, muhabbat va majburiyatlarni chuqur tushunadi. “Uh” ohangi uning hayotidagi og‘riq va umidning ramzi sifatida qoladi, hikoya inson ruhiyatining murakkabligini, hayotiy qarorlar bilan yuzma-yuz bo‘lish jarayonini aniq ochib beradi.

Xulosa qilib aytganda, Shukur Xolmirzayevning “Uh” hikoyasi inson ruhiyatining murakkab kechinmalarini, hayotiy sinovlarni va shaxsiy o‘shish jarayonini aniq va hayotiy tarzda yoritadi. Hikoya orqali o‘quvchi qahramonning ichki dunyosiga chuqur kirib, uning ruhiy iztiroblari, sog‘inch, alam va umidini his qiladi. “Uh” ohangi qahramonning ichki charchog‘i va hayotiy iztiroblarining ramzi sifatida ishlatilgan bo‘lib, hikoyaga badiiy va hissiy chuqurlik beradi. Hikoyaning asosiy voqealari qahramonning kundalik hayoti, shaharda uchrashuvlari, oilaviy vaziyatlari va yangi sharoitlarga moslashishi orqali rivojlanadi. Har bir voqea uning ruhiy holatini shakllantiradi, ichki iztiroblar va qaror qabul qilish jarayonlarini kuchaytiradi. Yigit bilan uchrashuv, klubdagi sahnalar va Toshkent safari qahramonning ichki dunyosini sinovlardan o‘tkazadi, shuningdek, uning insoniy qadriyatlar, muhabbat, sadoqat va ijtimoiy majburiyatlar o‘rtasidagi murakkab kurashini ochib beradi.

Qahramonning oilaviy holati hikoyaning badiiy va ma’naviy ahamiyatini yanada oshiradi. Onasining yig‘lashi, akasining ichkilik bilan tartibsizlik qilishi va opa-singillarning e’tibori qahramonning ruhiy kechinmalarini yanada boyitadi. Bu voqealar orqali muallif o‘quvchiga insoniy mehr, sabr, bardoshlik va hayotiy mas’uliyatni chuqur tushunishga imkon beradi. Hikoyaning yakunida qahramon oddiy hayotga qaytadi, ammo endi u o‘z ichki kechinmalarini, sog‘inch va umidsizlikni, muhabbat va majburiyatlarni chuqur tushungan holda qaraydi. Shu orqali hikoya o‘quvchiga inson ruhiyatining murakkabligini, hayotiy qarorlar bilan yuzma-yuz qilish jarayonini, shaxsiy o‘shish va hayotiy tajriba orqali ongni kengaytirishni ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, “Uh” hikoyasi nafaqat badiiy asar sifatida, balki hayotiy va ma’naviy tajriba sifatida ham o‘quvchiga chuqur ta’sir qiladi. Hikoya insonning ichki dunyosini, ruhiy iztiroblarini va shaxsiy qarorlar orqali hayotiy saboqlarni aniq,

tiğiz va hayotiy tarzda ifodalaydi. Shu tariqa Shukur Xolmirzayev o'quvchini nafaqat hikoya qahramonlari bilan tanishtiradi, balki inson ongining murakkab qatlamlarini anglashga, hayotiy haqiqatlarni chuqurroq tushunishga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Xolmirzayev, Sh. – Uh. – Toshkent: Sharq, 1998.
2. Xolmirzayev, Sh. – Tanlangan hikoyalar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2005.
3. Axmedov, I. – O'zbek badiiy hikoyachiligi tarixi. – Toshkent: Fan, 2010.
4. Qodirov, A. – O'zbek adabiyoti va realizm. – Toshkent: Ma'naviyat, 2012.
5. Sobirov, N. – Adabiy obraz va shaxsiy ruhiyat. – Toshkent: Sharq, 2015.
6. O'zbekiston Milliy kutubxonasi. – O'zbek adabiyoti arxiv manbalari. – Toshkent, 2020.
7. Karimov, T. – Realizm uslubida o'zbek hikoyalari. – Toshkent: Movarounnahr, 2018.
8. Rustamov, J. – Shukur Xolmirzayev ijodi va badiiy xususiyatlari. – Toshkent: Yoshlik, 2011.